

Vapaan sivistystyön pitkät kaaret – kolme ekspansiota ja rakenteellinen kehittäminen

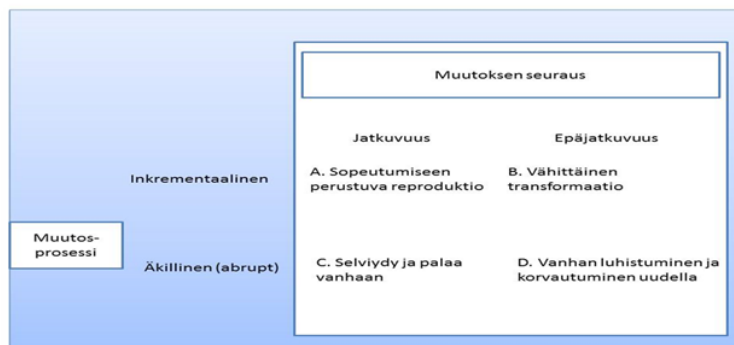
Matti Mäki, Etelä-Pohjanmaan
korkeakouluyhdistys/Tampereen
yliopisto, johtamiskorkeakoulu
24.8.2017 Mikkeli

Ensimmäisen vst-oppilaitosten toimintaympäristön
muutosta kuvaavan pitkän kehyksen kaaren
muodostavat termit: kansanvalistus, kansansivistys,
vapaa kansansivistystyö, aikuiskoulutus,
aikuiskasvatus ja vapaa sivistystyö sekä niiden käyttö
erilaisissa rajauksissa. Tämä kaari kuvaa koko
suomalaisten vst-oppilaitosten yli 100-vuotiasta
historiaa

Toisen muutoskehityksen pitkän kaaren keskeisiä kuvaajia puolestaan ovat ammatillinen aikuiskoulutus ja koulutuksen yhteiskunnallisen roolin muutos. Tämä kaari kuvaa kahta jälkimmäistä ekspansiota ja siirtymää rakenteellisen kehittämisen aikaan.

Pitkää kaarta, voidaan jäsentää tarkemmin kolmen toinen toistaan seuraavan expansion kautta.

Resurssiriippuvuuteen kytkeytyneet institutionaaliset muutokset ja niiden vaikutusten arviointi jäsentävät kehitystä

Kuva 1. Institutionaalisen muutoksen tyypittely prosessien luonteeseen ja muutoksen seurausten perusteella (Streeck & Thelen 2005, 9; Sotarauta 2008, 250)

Ensimmäinen ekspansio
SYNTY, LAAJENEMINEN JA INTEGROITUMINEN

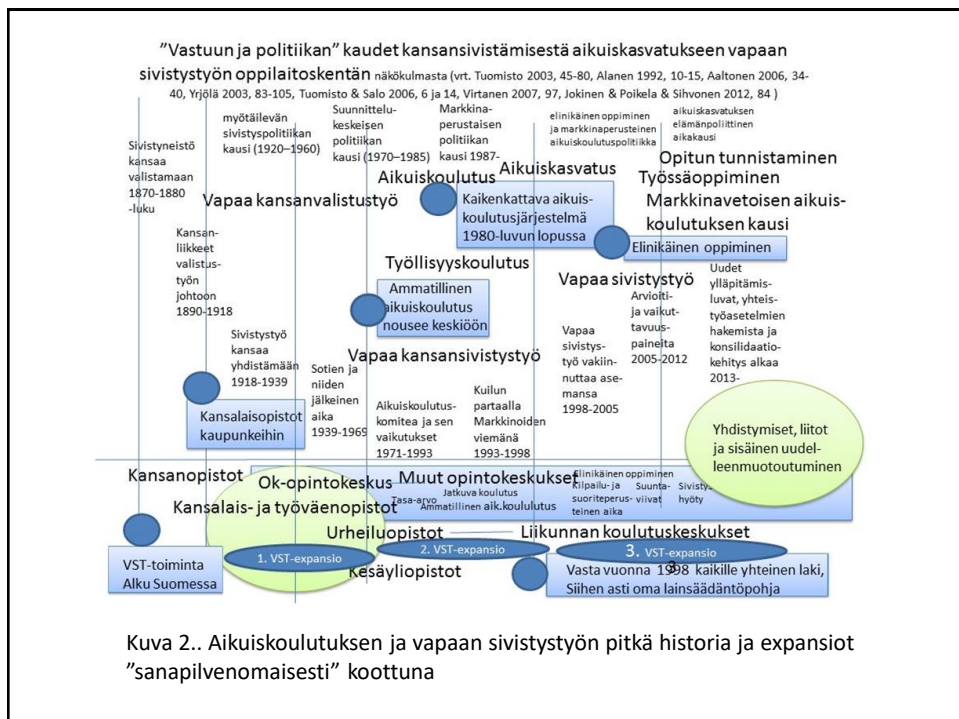
- kansanopistojen ja kansalais- ja työväenopistojen perustamisen kausi 1900-luvun vaihteesta toiseen maailmansotaan.
- kulminaatiopisteensä Castrenin yhden miehen komitea ja jatkuva valtionapu vapaalle sivistystyölle varmistui 1920-luvun lopulla.
- oppilaitosten suhde valtioon vakiintui ja vuosittaista valtionosuutta ryhdyttiin maksamaan vapaalle sivistystyölle.

Toinen ekspansio
INSTITUTIONALISOITUMINEN
KILPAILUTILANTEeseen

- perustettiin kansalais- ja työväenopistoja maaseudulle, urheiluopistoja, kesäyliopistoja ja vielä 1970-luvulla opintokeskuksia.
- keskeiset tapahtumat olivat aikuiskoulutuskomitean työ 1970-luvulla ja ammatillisen aikuiskoulutuksen nousu aikuiskoulutuksen keskiöön 1970- ja 1980-luvuilla.
- kulminaatiopiste siirtyminen menoperusteisesta valtionosuusjärjestelmästä suoriteperusteiseen valtionosuusjärjestelmään. Siirrytään ”jatkuvasta kasvusta kontrolliin” ja suoritemäärät rajaavat valtionosuuden raamit.

Kolmas expansio KOULULAIT JA PAKKOLIITTO

- vst-oppilaitosmuodot koottiin saman lainsäädännön alle vuonna 1998 koululakien uudistamisen yhteydessä.
- syntyi ”hallinnollisesti ja lainsäädäntöteknisesti” vapaa sivistystyö. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ”kihlattiin” yhtenä kokonaisuutena koulutusjärjestelmään.
- ”Äkillisen” kolmannen ekspansioon jälkeen on siirrytty ekspansioiden kaudesta rakenteelliseen kehittämiseen.

Rakenteellinen kehittäminen

- Valtion resursseja vapaan sivistystyön kokonaisuudelle on leikattu, policy-ohjelmat on otettu ohjaukseen ja muutoksia ja tehostamistoimia vaaditaan.
- Resursseja suunnataan rakenteelliseen kehittämiseen ja juustohöylätään kokonaisresurssia.
- Seutuopistoja on syntynyt erityisesti kuntaliitosten seurauksena.
- Muutoksia on tapahtunut viime vuosina myös kansanopistokentässä.

JÄLKEEN 1 – RAKENTEELLINEN KEHITTÄMINEN

vuosina 2000 – 2015
vst-oppilaitosten määrän
alenema on yhteensä
kaikkiaan 87 oppilaitosta.
Yli 20 %.

JÄLKEEN 2 – RAKENTEELLINEN KEHITTÄMINEN

- monenlaisia ja monentasoisia muutoksia oppilaitosrakenteessa on tapahtunut.
- 2. äkillinen olosuhdemuutos jäi ainakin vielä toteutumatta ja rakenteellinen kehittäminen jatkuu sopeutumalla
- joku iso äkillinen yllättävä muutos voi kuitenkin muuttaa vst-oppilaitosrakennetta merkittävästikin.
- Maakunta- ja soteuudistusten vaikutus alueilla, usein aluekehittäjinäkin toimiviin opistoihin ja oppilaitoksiin on vielä arvelujen varassa.

JÄLKEEN 3 – RAKENTEELLINEN KEHITTÄMINEN

Oppilaitoksissa tehdyt sopeuttavat muutokset

- käsitteellistämistä ja merkityksen antamista,
- linkkien luontia sekä
- uusien mielikuvien luontia.

Resilienssiä eli sopeutumista on havaittavissa, mutta onko se riittävää? Tulevaisuus näyttää onko itseuudistumisen kapasiteettiä ollut riittävästi ja onko riittävän avoimia innovaatioprosesseja ja kehitysalustoja kyetty luomaan ja saatu aikaan toimintojen kietoutuneisuuden kautta riittävää toimintaa uudistavaa ja vahvistavaa kehitystä